

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՕԳԵՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ շրջան 100 :

Այս Լրագիրը ամեն երկուշաբթի օրերը կը հրատարակուի :

Պոստին Կ.Պ. Կոստանդնուպոլսէ Գոսթալիյի ծախքը առեցին ջրոյ Է :

Իր շահին համար շուր մը հրատարակեց ուշացող զիտի ջնարկ տոցին 40 փարայ :

Նորաստից գրոց ծանուցումը ձրի է :

Դուրսէն եկած նամակներու և փոխադրի ծախքը իրկողը զիտի ջնարկ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 26 ՅՈՒՆԻՍ

Լնցեալ կիրակի օր, յունիս 11. վեհափառ ինքնակալին երկու արու զաւակ ծնաւ մէկ մօրմէ. և անուանին գրուեցաւ սուլթան Պէհմետտին, սուլթան Նիզամէտտին :

— Քանի մը տարի է որ վեհափառ ինքնակալը մեծազոր տէրութեան բարձր աստիճան նախարարներուն և պաշտօնեայնէրուն միաբան գործակցութեամբ անգաղար կը ջանայ որ ուսումնական տեղեկութեանց իր տէրութեանը հպատակներուն մէջ աւելի ընդարձակօրէն ծաւալուին ճամբան մտնելի : Ուսմանց մէջ հին ատենի վարպետներուն բռնած ոճերէն որն որ անպիտան և ուսման արգելք կը ըլլայ հասկըցուած էր նէ՝ անոնք վերցան. և տեղը օգտակար ոճեր ընտրուեցան. որով ուսմանը քը աւելի քիչ ատենի մէջ կարճ ճամբով առաջ կ'երթայ : Ինքնակալին և նախարարաց այս դիտաւորութիւնը առաջ տանելու յարմար գործիք մը չեղած՝ պարապ դիտաւորութեանէն բան չեղելէր յայտնի է. այս գործիքն ալ եղաւ մեծապատիւ Քեմալ էֆէնտին. որուն հասարակաց կրթութեան վերակացու ընտրուիլը յատկապէս այս նպատակիս հասցնելու շատ մեծ օգուտ եղաւ : Կայսերութեան մեծ ու պզտիկ, նախնական և երկրորդական բոլոր դպրոցներուն ընդհանուր տեսչութիւնը ասոր յանձնուած է. և ասոր տեսչութեամբ շատ աղէկացած է. որովհետեւ ինքն խոհական, և իմաստուն, և անխնայ աշխատասեր ըլլալով, պարսկերէն լեզուն սորվելու եղանակին մէջ գիւրդութիւն մը մըտցուց, որ մինչեւ հիմա ասոր նմանը տաճկաց գըւրոցներուն մէջ տեսնուած չէր :

Այս հանձարեղ աւագապատիւ անձը ինչ որ ըրաւ նէ՝ իւր բնական հանձարովը և դատողութեամբը ընելով աղէկ հասկըցուց որ, մէկ անգամ մը Լեւոնա երթայ և Յուանայի և Ինկիլթէուա. յի և Պէլճիքայի և այլն դպրատունները պտրտելու ըլլայ նէ՝ բաւականութիւն ունի այն տեղիէն բնական լայն առնելու, և ետ դարձած աւտենը իւր տէրութեանը և ազգին աւելի օգուտ. կար և հանձարաւոր ծառայութիւն ընելու, քան որչափ որ առաջնորդ ըլլաւ. չէ թէ ամէն տեսածը անուն ի խուռն առանց ընտրութեան աղէկ սեպելով և ընդունելով, որովհետեւ կան որ մէկ ազգին բնաւորութեանը և բարուցը աղէկ կուգան, որ ուրիշ ազգի չեն յարմարիր. և անանկներ ալ կան որ միայն սովորութեամբ հիննալը արմատացուցեր է եւրոպացուց մէջ, որոց հին սովորութեանէն զատուելու դժուարութիւնը ասիական ազգերէն վար չի մնար. բաներ կայ մէջերին որ իրենք ալ գոհ չեն : Երաններուն մէջէն մեծապատիւ Քեմալ էֆէնտին իւր ազգին և իւր երկրին բնաւորութեանը և բարուցը և հանձարոյն և կառավարութեանը յարմար եկած կերպերը ընտրելով տէրութեան օգտակար գործերու հիմնաւոր կերպով ձեռք կը զարնէ ուսման կարգին :

Այս դիտմամբ կայսերական կառավարութիւնը որոշեց որ մեծապատիւ Քեմալ էֆէնտին՝ Պ. Կոստանդնուպոլսէ Գոսթալիյի ծախքը առեցին ջրոյ Է :

գիւնին գործակալներէն մէկն է), Յուանա և Ինկիլթէուա և Պէլճիքա և Վերմանիայի քանի մը գիտութեան կողմէն համբաւ ստացած երկիրները և իդալիա ճանապարհորդութիւն ընէ : Այս առիթով՝ Կոստանդնուպոլսէ նորաչէն համարաբանին (տարի ֆինուն) գրատանը համար ալ այլ և այլ եւրոպական լեզուներով շինուած գիրքերէն պէտք եղածները պիտի առնէ :

— Վեհափառ ինքնակալը բարձրապատիւ փոխարքային իրեն յանձնուած մեծամեծ գործերուն մէջ ցուցուցած աշխատութեան և խոհմութեանէն գոհ ըլլալուն նշան իւր մասնաւոր կայսերական գանձէն 5000 քէսէ ստակ շնորհ ըրաւ :

— Սեփապատիւ բարձրապատիւ Սուհամ մէտ Լիլ փաշային, և թնդաւօգաճիք զօրաց և պատերազմական գործիքներու տեսուչ բարձրապատիւ Նիզամ Յիւսէֆ փաշային, իրենց պաշտօնին հետ կապուած չըլլալով՝ քանի որ կենդանի են նէ կայսերական գանձէն ամիսը 70 ալիան հազար զուռուշ տրուելու հրաման շնորհեց :

— Վեհափառ ինքնակալը անցեալ շաբաթ օրը, ամիսը 17 ին, մեծազոր տէրութեան բարձրագոյն դուռը գնաց :

— Ուսման ինքնակալին կառավարիչ մեծապատիւ Խուրշիտ փաշային Նիզ Գաւառին կառավարիչ եղաւ :

Պիղայի նախկին կառավարիչ մեծապատիւ Հասան փաշային Ուսման ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Նիզու նախկին կառավարիչ մեծապատիւ Հիւսէին փաշային Պիղայի կառավարիչ եղաւ :

Նախկին Կիւրէ Էֆէնտին յարգապատիւ Սուսուֆա Էֆէնտին Նիզու ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Վ իրան չէհիլի կառավարութեան նախկին տեղակալ յարգապատիւ Լաւա Էֆէնտին Վ իրանի համարակալ (տեֆէրէտար) անուանեցաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

Սեփապատիւ Քեմալ էֆէնտին Նիզու Էֆէնտին ինքնակալին կառավարիչ եղաւ :

մէջ ծանուցանելով՝ մենք ալ այս անգամ հոս ծանուցանելը պատշաճ սեպեցինք :

— Վախի չալէի ոստիկանութեան կայարանին (զապիթէ քարաուլին) քովերը ոստիկանութեան գործակալներէն մէկը երկու հատ դրամաթուղթ (քաթմէ) կը գտնէ. և տէրը չի կրնալով գտնել շապիթէի վէճէն աւանդ կը ձգէ : Այս թղթերս կորստըցնողը ով է նէ կրնայ շապիթէի վէճէն երթալ, իրենը ըլլալը ստուգել և առնել :

— Նգիպտոսի գաւառին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատիւ Նպաս փաշային այս օրերս մէկ բանի մը կ'աշխատի, որ թէ որ գլուխ ելլէ նէ՝ Նգիպտոսի մէջ հին ատենէն մնացած մեծագործութիւններուն պէս բան մը կ'ըլլայ. և օգտակարութեան կողմէն անոնց մէկ քանին ալ կ'անցնի : Բանը զի այս ճամբով՝ Նգիպտոսի նահանգին ու վերին Նեղոսի կողմերուն իրարու հետ ունեցած առեւտուրը շատ մեծ գիւրդութիւն կ'ունենայ, որ մինչեւ հիմա չունէր :

Գրեթէ Լուան քաղաքին հաւասար բարձրութեամբ Նեղոսի մէջ ձիւն անուշով կը զի մը կայ, Նեղոս գետոյն երկուքի ձիւնէն պատճառած : Գետոյն երկու ձիւնէն ձորայտաւն ալ ապառաժ խոշոր քարերով լեցուն են. և Նեղոսի ջրոյն զանգուռածը այն քարերուն վրայէն սաստիկ թափով վար կ'իջնայ. և այն է Նեղոսի առաջին քարավաղ ըսուածը, որ բոլոր աշխարհի մէջ գտնուած երեւելի քարավաղներէն է : Եսանկ տեղէ մը յայտնի է որ նաւարկութիւնը վարէն դէպ ի վեր անհրէնար. վերէն վար ալ մեծամեծ վտանգներով լեցուն բան մըն էր : Եւ որ համար վերին և վարի կողմերուն իրարու հետ հաղորդակցութիւնը շուտով ըլլալու արգելք կ'ըլլար : Երեւմտեան ձիւնէն ձորայտաւն շուտով լեցուն և լայնցնելու գիւրդութիւններ կ'երեւէր. և թէ որ ասիկայ ըլլար նէ՝ նաւարկութեան ալ արգելք մը չէր մնար :

Բարձրապատիւ փոխարքային Նեղոսի ցանկապատ թուամբը շինողներուն տեսուչը այն կողմերը խրկեց, որ երթայ բանը ամէն պարագայներով աղէկ մը դիտէ հասկընայ, և իրեն իմացնէ : Եւ որ առաջարկութիւնը գլուխ չեղելու բան մը չէ. և ծախքն ալ անանկ չափազանց չըլլար : Վերոյիցեալ ճարտարարուեստը գնաց. այն տեղերը քննելէն ետքը ետ դարձաւ. և ստացած տեղեկութիւնները՝ առաջարկութիւնը գործադրուելու կը ցուցնեն : Եւ կ'երեւի որ շատ չանցած գործը պիտի սկսնի : Այս ասանկ ըլլայ նէ՝ Բարձրապատիւ քաղաքը որ հիմա գրեթէ աննշան քաղաք մըն է, վերին Նգիպտոսի վաճառականութեան կեդրոնը կ'ըլլայ. և սպասեցնելը այն տեղէն քիչ ծախքով մինչեւ իսթանբուլի կուգան : Այս ճամբով՝ օտար տեղերու ապրանքներն ալ մինչեւ Պիլատի Կիւստանի կամ Նիկիտիայի ներսի կողմերը կը բանին. որ տեղի բնակիչները շատ արուեստական բաներ շինելու հմտութիւն չունին :

Նգիպտոսի երկիրը ծառք քիչ է. և շինուածոց պէտք եղած սիւն և տախտակ տուող ծառերը Նուպիայի անտառները կը գտնուին, որ այն տեղերէն միջին և ստորին Նգիպտոսի քաղաքները ինչեցնել շատ ծախքի կարօտ է. անոր համար այն կողմերը շինքերուն պէտք եղած փայտերը և գերանները և տախտակները Թրիքստէն իսթանբուլի կը խրկուէր նաւով. շատ անգամ Կոստանդնուպոլսէն ալ կ'երթար. և Նուպիայի անտառներուն փայտերը՝ ճամբու պակսութեան համար պէտքի չի գալով, կեցած տեղերին անանկ կը կենային :

Հիմա թէ որ այն Գիւղի կողմէն քովի բարակաղբ շտապէի, և Նեղոսի այն կողմէն ալ նաւարկելի ըլլայ նէ՝ Նեղոսի անտառին փայտերը կտրել և Նեղոսով մինչև Իսթանբուլ հասցընելը թրիւս տէն և ուրիշ տեղացիներ շինուածոց նիւթ բերելէն աժան գալը յայտնի ըլլալով, բարձրագոյն փոխարքային առաջարկութիւնը այս կողմէն ալ շահաւոր բան մըն է։

— Տեղւոյս գաղղիներէն Ժողովուրդային Լաւրէնէն յունիսի 18ին (6ին) կը գրեն։ Վաւառիս նոր ընդհանուր կուսակալ բարձրագոյն Խոյրդէտովին փաշայն վերջապէս շաբաթ առաւօտուն քաղաք հասաւ։ Կառավարութեան տեղապահ Արիֆ Օքթի էֆէնտին, Ռէիս պէյը, քաղաքական կառավարութեան ժողովոյն բոլոր անդամները, հալալի և յաւնայ առաջնորդ սրբազան տրեպիսկոպոսները, հրէից Խաթաբ պաշին, ամէն մէկը իրենց ազգին երեւելիներուն հետ ընկերակցելով ծամբուն վրայ գացին գալուտեանն ուղարկելու։ Ոստի կանոնութեան գլխաւորը, և քաղաքական կառավարութեան ժողովոյն անդամներէն Սալիկ պէյը բարձրագոյն կուսակալը զիմաւորելու համար մինչև Վապա էպիսի աւանը գացին։

Բարձրագոյն փաշայն քաղաքը հասնելէն և սրբազան հանգիստէն քիչ մը ետքը, տասն և հինգ հոգի կենդանի բռնուած գող շղթայով կապուած և մէկ մեռածին գլուխն ալ նիզակի մը ծայր անցուցած այն ողջերուն առջեւէն քաղաք մտան։ Նիզակը բռնողն ալ տասն և հինգ գողերուն մէկն էր։ Այս գողերս Չոլուի Բաբիլ բռնելէ կըլուռաւ, որովհետեւ գողերը Բաբիլի և հետի մարդոցը դէմ դնելու համարձակել էն։ Եւ այն մեռածն ալ կուրիւն մէջ մտնել է։ Բարձրագոյն փաշայն անկէջ անցնելէն քիչ մը Չոլուի Բաբիլը այս բանս անոր իմացուցեր, և անոր հրամանով ասանկ անհրաժեշտ կերպով մը Խորէնէ բերելու է այնպէս մէկ օր մը որ՝ ամէն կողմէն հոն մարդեկած, և գրեթէ ամէնքն ալ ոտքի վրայ ըլլալով՝ ասիկայ կը տեսնէին։ Եւ օգտակար աղբեղութիւն մը կ'ընէր։

Երկուշաբթի օրը կայսերական բարձրահրաման հրովարտալը կարգադրուեցաւ, որով մեծագոր տէրութիւնը Խորէնէի բոլոր բազմամարդ և ընդարձակ գաւառը այս բարձր սրբազանագոյն ինձամը յը և հոգաւորութեանը կը յանձնէր։ Եւ այն օրն ալ հրովարտակին ընթերցումներ ներկայ գտնուեցան այն ամէն մարդիկը որ գալուտող զիմաւորելու գացեր էին, և ուրիշ շատ երեւելի մարդիկ, որ այն հանդէսին չէին գտնուած։

— Վերադարձանէն նոր առնուած լուրերը կը ծանուցանեն որ՝ Վերադարձուի աստուածութիւնը քրեթէ ելլելն ու խափանելը մէկ եղեր է։ Աստուածները մանր մուկը խումբի բաժնուելով յրուեր են, կայսերական զօրքը այն կողմը երթալէն ալ առաջ։ Ուրիշ և Տօպրուճա գտնուող կայսերական զօրքերէն զատ՝ ամսոյս 13ին չորեքշաբթի օրը մայրաքաղաքէս ալ չորս ալջ զօրք ելլաւ դէպ ի այն կողմը։ Այն օրը իրիկուան դէմ պատերազմական խորհուրդ ըլլալով՝ որոշուեցաւ որ մեծապատիւ հաճի Րիզա փաշայն ալ զինուորական հրամանատարութեամբ այն կողմերը երթայ։

— Վերադարձուի գաղղիներէն Ժողովուրդային Լաւրէն յունիսի 18ին (6ին)։ Բարձրագոյն ընդհանուր կուսակալ Րիզա փաշայն կայսերական բարձր հրամանին համեմատ՝ շաբաթ Կ (յունիս 1) թուականով շրջաբերական հրամանագիր մը հաւնեց. որոյ զօրութեամբ քաղաքին մէջ ինչ և ինչ պատճառով հրացան նետեր կ'արգելուի։

— Հինգշաբթի օրը յունիս 15. Իզմիր քաղաքը սաստիկ հովիւ անանկ անձրեւ մը եկել է որ՝ գիտես թէ քաղաքին փողոցներուն մէջէն չէ թէ մանր առու, այլ գետ կ'անցնի։ Եւ շատ խանութներու ալ վնաս է տուեր։

— Թուրքիոյ գաւառը Խոյրդէտ հիւանդութիւնը սաստկացած կը լսուի։ Մինչև հիմա այս երկիրներու հետ Մալթա արտո հաղորդակցութիւն ունէր. երբ որ այս լուրս յունաց տէրութեան առաջնութեան պահպանութեան գիւնը իմացաւ, իսկայն վճռեց որ չէ թէ միայն Թուրքիոյ կողմէն եկած նաւերը, այլ և Մալթայէն եկածներն ալ իրենց ամէն պարունակներովը սաստիկ զգուշութեան (քառանգի) ներքի մտնեն։ Այս ընդհուլութեան տեղ յատկացած է Իքնայի զգուշարանը. և արգելուած է որ Իքնայի զգուշարանը ասանկ կասկածելի նաւ ամենեւին չի մտնէ նայ, որովհետեւ զիրքին նայելով որ Աթէնքի մօտաւոր նաւահանգիստն է, ասանկ վտանգաւոր հիւանդութիւն մը այս նաւահանգիստէն բոլոր

Յունաստան դիւրաւ կը տարածի։

— Պ. Տըլամարգին, որուն համար շատ ժամանակէ ի վեր գիտէինք որ մեծագոր տէրութեան երկիրը պիտի գոյ իրեն արուած գետինը գրաւելու համար, յունիս 4, երեքշաբթի օրը (մայիս 23) Փարիզէն ելած պիտի ըլլայ։ Օրագիր մը կ'ըսէ որ, օսմանեան երկիրը քիչ մը երկարիկէ ժամանակ կենալու է, ուստի ազգային օրէնսդրաց ժողովոյն անդամ ըլլալէն հրաժարուել է։ Ուրիշ օրագիրներ կ'ըսեն, ճանապարհորդութեանը գիտաւորութիւնը միայն վեհապառ ինքնակալէն ան ծամբ շնորհակալ ըլլալու համար է. ուստի շատ ժամանակ կենալու գործ մը չունի. անոր համար հրաժարական ալ տուած չէ։

ԵՐԵՎԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՅՂԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԻ ՀԱՊՈՒՄԱՆՆԵՐ՝ Փարիզ մայրաքաղաքին գլխաւոր ստորագրող Պ. Շանկարիէին հարկ եղաւ պէտք եղած զգուշութիւններուն ամէն ալ ընել, որովհետեւ աստուածները իրենց կողմը առաջ տան համար ամէն կերպ խաբէութիւն կրնան բանեցնել, զորօրինակ սրբէս թէ հասարակագետներ նախագահին կողմէն կամ զինուորական տեսուչնախարարին կողմէն սուտ հրաման մը շինելով՝ զօրաց ձեռքը բռնել, ընթացքին գաղաղակները և այլն. ասոնց առաջը առնելու համար Պ. Շանկարիէին իրենց հրաման ըրաւ որ՝ ինձմէ զատ ուր ձեռք չհրաման իրիկէ նէ՝ ամենեւին պիտի չի հնարան դէր, թէ և հասարակագետութեան նախագահը, կամ նոյն իսկ զինուորական գործոց տեսուչ նախարար ըլլայ. Պ. Շանկարիէին այս խօսքը զինուորական գործոց տեսուչ Պ. Թոմարէն ձեռն ալին անանկ պարագայներով հասկըցուցին որ այս բարձրագոյն նախարարը ստորագրութեան տուած հրամանէն իրեն անարգութիւն եկած սեպելով՝ նախարարին ու ստորագրութեան մէջ ծանր դժուարութիւն պատահեցաւ, և նախարարը կամ իրեն կամ սպառազանքի փոխուելու ուղիք, ասոր վրայ հիմնած է այն լուրը որ Պ. Թոմարէն զինուորական գործոց տեսուչութեան պիտի ելլէ և տեղը պիտի անցնի տը Խորիէ ձեռն ալին և ասոր տեղն ալ արտօնէին գործոց տեսուչ պիտի ըլլայ Պ. Թոմարէն տը Խորի, բայց տեղեւոր իմացուցաւ որ՝ հասարակագետութեան նախագահին մէջ մտնելով այս երկու պաշտօնակները իրարու հետ հաշտուել են։

— Պատեն բաժնին բնակիչները Պ. Խորի տը Խորի տըն իրենց կողմէն ազգային օրէնսդրաց ժողովոյն անդամ իրիկելու յարմար տեսան. այս Պ. Թոմարէնը գաղղիներէն քիչ օրագրին գլխաւոր հրատարակիչն է, և ժամանակէ մը ի վեր յայտնաբերուած աստիճաններուն պաշտօնին կեցած է. ուստի ասոր ընտրութիւնն ալ բարի կարգութեան և կառավարութեան կուսակիցներուն աչքին ազդէ չեղելու է։

— Բնութեան վրայոր նոր նորէր յունիսի 4ին հրատարակուեցաւ. այս օրէնքովը ընտրողներուն և ընտրելիներուն կարգէն գուր կը մնան այն մարդիկը որ գտնուած տեղերին բնակիչն ընտրուելին երեք տարի չէ եղեր. կամ թէ հասարակաց հանգստութեանը դէմ կամ կրօնից դէմ կամ մաքուր վարուց դէմ յայտնի յայտարար գտնուելով ուրիշներուն գալթակցութիւն տուել են. կամ տարի մը բանտարկութեան պատիժ կրել են գաւառի հրամանաւ և այլն։ Եւ ընտրողներուն թիւը շատ քիչացաւ, և աստիճաններուն ուժը գրեթէ բոլորովն կտրուեցաւ, որովհետեւ ամէն առաջ ընտրող ըլլալուն համար միայն ֆուստը ըլլալը և մէկ տեղ մը վեջ ամիս կենալը բաւական կը սեպուէր, ընտրողին աղէկ կամ գէշ մարդ ըլլալը հարցընող չի կար, անոր համար ասոնք թէ փոխադրուելու, առաւելներուն, ասոյն անդին թափառական ոլորտադրուելուն մէջէն քիչ ատակ տալով՝ կամ մէկ մէկ գաւառի գիւղի իմացընելով իրենց ուղած մարդուն անուանը բռնէ կը ժողուէին։

Սոփալիստները ասոր վրայ շատ նեղանալով մտքերն ինչ գրած աստուածութիւններն զօրացնելու միջոցներ մտածել սկսան. բայց առայժմ ամէն մէկ երեւելի քաղաքներուն թէ զինուորական պահապանները թէ քաղաքական ոստիկանութեանը (բօլիցիան) այնպէս աշարժութիւն կը բանեցնեն որ այս կողմէն ալ անհնար կ'երևի աստիճանները գիւղութեանը բան մը ընելիքին. անցածները Փարիզէն մէջ միջլուրէն ըստած փողոցը մէկ լաթ լաւացողի մը տուն կոխեցին վրան կասկած ունենալով. տանը ամէն կողմը փնտրուցին, բայց ամեն

նեւին կասկած ըրած բանեցնէն մէկ բան մը չի կըրցան գտնել. փնտրողներուն մէկը գիտեց որ անկողին ալ չի կայ տանը մէջ, հոն բնակողն հարցուց թէ դուն գիշերը ո՞ր կը պառկիս։ Մարդը կասկած պէտք մը, տունս այս է ըսաւ, բայց այս պատասխանը բաւական չի սեպելով երբոր ստիպեցին, իմացան որ ուրիշ տեղ ունի եղեր գիշերները պառկելու, որ իրեն աղջկանը տունն է եղեր. այն տեղը գացին մէկ մարմարինն տախտակ մը գտան վերան համար, մաղ մը գտան, և աղէկ ծծումքի ծաղիկ, թէթեւ փայտի ածուխ, և աղբորակ (կիւլիթիլէ), ասոնցմէ զատ երկու քիօլիքով մէկ շինուած վառօդ. երկու հատ կասկածեց գնդակ թափելու գաղափար ձերկու քիօլիքով մէկ թափած գնդակ, երկու գրպանի տարածանակ (ձէպ բիշուօվ), որոնց մէկը լիցուէն էր և այլն. այս գտած բաներին, և այն մարդը, և աղջիկը, և փեսան առին բանտը տարին։

Բնութեան օրէնքը ընդունուելէն առաջ Խորի բաժնին Պեյըն քաղաքը կառավարութեան դէմ աստուածութեան խորհուրդներու վեց հազար հոգիէ բաղկացեալ բազմութիւն մը գտնուելու իմացուեցաւ. ասոնց ինչ ատեն ինչ ընելիքները Փարիզէն իրենց կը գրուէր եղեր, և գլխաւորապէս ժամանակին պատեւ կ'ապաւորուէր իրենց քաղաքէն իրենց կը գրուէր ամէն բան մէկ օրուան մէջ մալթիւրէն, օր մը խօսք մէկ կ'ընէն տը ելլալու, և զուրկ եղողները ասոր տակէն իրենց գլխուն ելլալու անխորշի վտանգը հասկընալով իրենք քաղաքին տեղւոյն կառավարութեանը իմացուցին. Սօսօլան ձեռն ալին շուտ մը բազմութիւն գօրք իրիկեց այն քաղաքը շատ երեւելի մարդիկ բռնուեցան. հինգ խանթար ալ վառօդ գտնուեցաւ քովերին ամէն տեսակ պէտքերէն զատ. քաղաքայից ինչ վտանգէ աղաւտելին հասկընալով՝ սրովհետեւ ասոնք տը ելլէին նէ՝ իրենցմէ շատերը պիտի ջարդէին, զգուշութիւնը քաղաքին մէջ ընդհանուր եղաւ։

— Յայտնի է որ Լաւրայի ամենէն բարձր լեւոնէրն են Պառնայի և Սառնայի տէրութեանց մէջ տեղը ինկած Վէլա լուսած լեւոնէրը. որուն մէջ տարածուած են Օրիցցէրի գաւառները. և այս լեւոնէրուն ձիւղերը կ'երկրնան մինչև Վատն և Վարդէմպէրի իշխանութեանց սահմանները կ'երթան։ Այս լեւոնէրուն վրայէն թէ ամառ և թէ ձմեռ, բայց մանաւանդ ձմեռը ճանապարհորդութիւն ընելը դժուար ըլլալով՝ ծամբորդները շատ նեղութիւն կը բաշեն։

Ինչեց տասն և ութ տարի առաջ յիշեալ լեւոնէր հարթ գետին մօտ մէկ տեղէն ծամբայ մը ծակելու համար մէկ ընկերութիւն մը սահմանուեցաւ ալ նէ՝ գլուխ հանելիքին խեղճներն չի կրնալ կտրելով ետ կեցած էին։ Հիմա ասանկ ընկերութիւն մը նորէն կը անօրինակ կոր. և այս գործոյ վերակացութիւն ընելու ճարտարութեան ինքն ինքն յայտնով լեւոն ծակելու գործը ջրայ կամ գողընքի ուժով բանելու ըլլայ նէ՝ օրը երկու կանգուն ու կէս բարձրութեամբ և հինգ կանգուն լայնութեամբ և օթին կանգուն ու կէս երկայնութեամբ կը ծակէ. և թէ որ մի և նոյն ժառանգի Սառնայիցէն ու Պառնայիցէն կողմէն, այսինքն լեւոնը երկու երեսէն մէկէն սկսի նէ գործը՝ մինչև չորս տարի մէկ կողմէն միւս կողմը ծակը կըրնայ հասնիլ։

Ճամբուն լայն հասցունելու համար լեւոնը գաղաթէն մինչև վար, երեք չորս հազար կանգուն խորանի ջրհոր բանալը անհնար ըլլալուն համար՝ տեղ տեղ նոր հնարուած կանթեղներ գորուելով լայն պիտի տրուի։

Այս ծամբուն ամբողջ շինուելը համար 14 միլիօն ֆլանք (122,700 քէսէ տոսկ) բաւական սեպված է. և շինուելէն ետքը անցնող գարձող ծամբորդներուն տարու տուրքէն մէկ երկու տարուան մէջ այս ծախքը կ'ընէ. անկէց ետքը եղած ստակովը կամաց կամաց ծամբուն լայնութիւնը և բարձրութիւնը կ'եղանակեն. երկաթ ճանապարհ կը չի նեն. և վերջապէս չորս կողմի ծամբայ մը կ'ըլլայ։

ԱՆԳՂԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԻ ԱՍՏՈՒԴԱՄԱՆՈՐԱԿ Խորհրդարանին մէջ 1 օգոստոսի Պառնայի լեւոնէր ուղեց որ Խորհրդարանի անդամ ընտրուելու հրեայներուն համար երդման ձեւ մը յօրենքու վրայօք առաջարկութիւն մը ընէ։ Խորհրդարանը հաճեցաւ և ընդունեց որ առաջարկութիւնը գրով ներկայացնէ։

— 1 օգոստոսի ուղեց որ ինկիլթեանայի

մէջ կիրակի օրերը առուտուր ընելը վերնալու հաւմար եղած առաջարկութիւնը քննելու մէկ մասնաւոր յանձնարարական ժողովք մը դրուել : Օրոտ Պրուէմ առաջարկութեանը դէմ կեցաւ . բնակիչ որ՝ կիրակին խառն բռնելու և առուտուրը վերջնելու համար օրէնք դնելու աղէկ չէ . այն օրը ստակ չահելու յաւտով առեւտուր ընողներուն աչքքէն կիրակի օրը կ'ընայ : Օրոտ Հեռուալի ասոր պատասխան տուաւ . բայց սակաւին եւքը ինչ ըլլալը յայտնի չէ :

— Դայիւ օրագիրը Փարիզէն մայիսի 30ին իրեն գրուած նամակ մը կը հրատարակէ . որուն խօսքը այս է : « Երէկ չէ առջի օրուէն ի վեր ընդհանրապէս կը պնդեն որ իշխանատանի գործոյն վրայ Օրոտ Բալմբաքըն փափաք մը ցուցուցեր է բաւնին մէջ տեղը մըսնելու . և ֆուսնաղի կառավարութիւնը ինչ և իյէ կերպով մը հաճեցնելու . նմանապէս ֆուսնաղի կառավարութիւնն ալ իր կողմէն պատշաճաւոր զինուորներ կ'ընէ կամ ընելու միտք ունի , հաշտութիւն ըլլալու համար : Բայց այսօր հաւատարմութեան արժանի տեղացի մը կը լսեմ որ այս լուրերս անհիմն են : Ստացէ որ իրենդրոյն պարագայիցը վրայօք մինչև երէկ իրիկուն փութութիւն մը եղած չէր . Օրոտ Բալմբաքըն (պիտի առաջարկէ) ըստմ բաներէն բան մը առաջարկած չէր . ֆուսնաղի կառավարութիւնն ալ իր կողմէն կը պնդէ որ Օրոտ եղած խօսքը ինչպէս որ երկու կառավարութեց գործակալներուն մէջ վճռուեցաւ նէ՝ անանկ ի գործ դրուի : Գրանս ուղը կը խորհի որ՝ ուրիշ ինչ կերպ որ բռնուի , իրեն պատուոյն և յարգանքոյն դէմ կուգայ :

— Եւրոպայի օրագիրը կը պատմէ այս հետաքրքրական լուրս ալ : Ինկիլիզները Եւրոպայի Պառլամենտի ղեկավարութիւնը ունեցած ատենին որ տասն և երկու տարի քչեց , բազմաթիւ ինկիլիզ զինուորական հրամանատարներ պատերազմի գերի բռնուելով Ֆրանսայի Վերսալի քաղաքը բանտարկեալի պէս մնացին . և այն քաղաքին բնակիչները ասոց պարտաւոր պէտք եղածին չափ ըստակ փոխ տուին . որուն գումարը 3,500,000 ֆրանք (30,800 քէսէ ստակ) կը հասնի : 1831 թուին Բալմբաքըն իշխանը ֆուսնաղի կողմէն ինկիլիզներու գետնային քայլած ըլլալով՝ այս ստակին վճարումը ինկիլիզներու ուղեր էր . անկէջ ետքը քանի մը գետնային քայլած ինկիլիզներու էին ինկիլիզի կառավարութեան , բայց յաջորդած չէր : Հիմա՝ որ ինկիլիզի տէրութիւնը իրեն հպատակներուն իշխանատանի մէջ քաջած փնտր յունաց տէրութեանէն կ'ուզէ , ֆուսնաղին ալ Վերսալցիներուն փոխ տուած 3 միլիոն ու կէս ֆրանքը կ'ուզէ :

— Եւրոպայի օրագիրը կ'ըսէ , կը լսեմ որ երեսփոխանաց խորհրդարանին (Քոնքլէ) անգամ ներքին հարիւր հոգիին մը չափ Օրոտ մայրաքաղաքին երեսնել պատկերահաններուն մէկուն ապրապրելու են որ՝ Օրոտ Բալմբաքընին կենդանադիրը քաջէ ոտքի վրայ կայնաւ , որ նոյն աղնուական Օրոտին կնոջը ընծայ պիտի տան : Օրոտ Բալմբաքընին քաղաքականութեանը շատ չի հաւանդելու իրան թէ երեսփոխանաց խորհրդարանին և թէ բարձրագոյն խորհրդարանին (Օրոտ Հաւաք) անգամ ներքին մէջ , ասոնք այս ընծան տալով՝ Եւրոպայի տէրութեան արտաքին գործոց տեսուչ յիշեալ աղնուականին բռնած ծամբէն եւեկէկ գահ ըլլալն իմացնելու ուզեցին :

— Հետաքրքիր մարդուն մէկը հաշիւ ըրած է որ՝ Եւրոպայի բոլոր տէրութեց պարտքը , ամէն . քը մէկէն մէկ տեղ բերելով՝ 40,000,000,000 ֆրանքին կը հասնի . որ կ'ընէ 352 միլիոն քէսէ ըստակ : Եւրոպայի միակ ինկիլիզի տէրութե պարտքը կ'ըլլայ կոր . և մնացած կէսն ալ ուրիշ տէրութիւններուն : Ինկիլիզի տէրութեան այս պարտքին համար տարուէ տարի տուած շահը կրնար թէ որ այս պարտքն չունենար նէ , չորս միլիոն մարդու բաժնէ , ամէն մէկուն երկերկու հազար զուգուշ տալով : Կամ աւելի մեծ առատաձեռնութիւն մը լսեմք . կրնար երկու հազար աղքատանոց կամ հիւանդանոց կամ ուրիշ հասարակաց բարւոյն օգտակար բաներ հաստատել տարին չորս միլիոն զուգուշ եկամուտով :

— Սեփաքոր օսմանեան տէրութեան ծովերը , և Հնդկաստան և Չինաստան և ուրիշ տեղեր շահեկան բանեցնող ինկիլիզի ընկերութեան հիմա ձեռքը գտնուած գրամագրութիւնը 200,000 քէսէ ըստակ է եղեր . բայց ասկէջ ետքը Ուկրաինայի կամ Եւրոպայի կողմէն ալ շահեկան բանեցնելու գիտաւորութեամբ՝ նոյն գրամագրութիւնը վրայ 100,000 քէսէ ստակ ալ եկելունով՝ 300,000 քէսէ ըստակի պիտի հասցնէ :

— Յայտնի է որ՝ նաւերուն ղեկը (տիւմէնը) ամբողջ ջուրին մէջ ըլլայ նէ՝ դարձունելը գիւրին կ'ըլլայ . և պատերազմի ժամանակ ալ շատ մեծ և երեւելի օգուտ ունի : Եւրոպայի մտածելով ինկիլիզի վարպետները ասանկ ամբողջ ջուրին մէջ մնալով գործածուելու քանի մը տեսակ ղեկ գտան . և տէրութեան պատերազմական շահեկանութեան մէկուն վրայ փորձելով՝ ամէնէն աղէկը ընտրուեցաւ : Եւրոպայի շահեկան ծանծաղ ջուրեր ալ կ'ընայ . առանկ տեղեր ալ այս ղեկը գործածելը մէկ գումարութիւն մը չունենար . միայն ղեկը վեր վերցնել պէտք կ'ըլլայ . որուն գիւրութեամբ ըլլալուն ալ ծամբան մտածուած և գտնուած է :

— Չինաց երկիրը տեսակ մը ծխախոտ գտնուել է , որուն հոտը շատ անուշ և ախորժեկ . և բժիշկներն ալ քննելով գտեր են որ՝ այս կողմերը սովորաբար գործածուած ծխախոտներուն փնտաւ կար որակութիւնները չունի : Եւրոպայի ինկիլիզները խել մը բան օրինակի համար Ինկիլիզեռա բերեր են . բայց ծխախոտը սովորութեան կապուած բան մը ըլլալով՝ ինկիլիզի ծխախոտ գործածողները առիկայ ընդունելի չի բռնեցին . և ասոր պատճառով սովորած չլլալին կը կարծեն ինկիլիզի օրագրիները , բայց մենք կը կարծեմք որ բուն պատճառ՝ Չինու ծխախոտին ուրիշ ծխախոտներուն ունեցած փնտաւ կար որակութիւնները չունենալն է : Օրոտաւոր գործածողները անոր մէջի գրգռիչ և թմրեցուցիչ (նարքոթիք) նիւթը կ'ուզեն . ասոր համեմատութեամբն է ծխախոտին աղէկ կամ գէշ սեպուղը . ուստի կրնանք լսել որ՝ Չինու ծխախոտը այս նիւթը չունի նէ , որ է փնտաւ կար նիւթը , յարգութիւն գտնելը ալ չունի : Ինչէր կան որ փնտաւ կար ըլլալուն շատ յարգի ըլլալու պատճառ մը չունին :

— Յայտնի է որ մինչեւ հիմա Ղաբանի կայսերութեան երկիրը Եւրոպայի աղբիւրէն ֆիլէմէնիկներէն դատ աղբի առուտուր ընելու թաղութեան չի կայ , բայց չինացիք որ սահմանակից են , և այն կողմերու ուրիշ աղբերը , և Ղաբանի և Սին կաղաւի հայերը անգամ կրնան երկու չինացուց նսեւելու : Եւրոպայի մէկ ինկիլիզ նաւապետ մը Չինու կողմերը գտնուելով՝ Ղաբան երկրաւոր փորձ մը կ'ընէ , և ասով Ղաբանի ցամաքին կը մօտենայ : Տէրութեան կողմէն գրուած քննիչները նաւակներով վրայ կուգան . որովհետեւ կը տեսնեն որ թէպէտ գրուած չինաց , բայց նաւուն չինքը անոնց չէ . ներս կը մտնեն կը նային որ մարդիկն ալ չինացի չեն : Եւրոպայի կ'ըսէ . յիշաւի մենք աղբաւ չինացի չեմք . նաւերինս ալ Չինաստան չինուած չէ . բայց չինաց կայսերութեանը հպատակ եմք , և անոր վաճառականներէն եմք : Ղաբանցիք խօսք չեն հասկնար . ինկիլիզ նաւապետը կը հարկադրուի այն տեղացի ետ դառնալու : Եւրոպայի ծառայիչները յիշեալ ինկիլիզ նաւապետին և նաւորդներուն շատ անարգանք և նեղութիւն տուին . և ասոր համար թէպէտ ինկիլիզի տէրութեանը Ղաբանէն հրապարակական հաւտուցում մը կրնար պահանջել , բայց որովհետեւ չինաց գրոշակաւ հոն գացեր և չինաց հպատակ եմք ըսեր էին , և այնպէս չէին ընդունուել , հաւտուցում ուղղել չինաց կայսերը կ'ընայ եղեր . և Չինաստան կեցող ինկիլիզի տէրութեան գործաւ կան ալ այս բանին գործակալութիւն պիտի ընէ . որպէս զի վայելուչ կերպով հաւտուցում ըլլայ ինկիլիզի թագաւորութեանն եղած անարգութեանը , և ինկիլիզի վաճառականներուն ալ թաղութեանը : Եւրոպայի միակ ինկիլիզի տէրութեանը Ղաբանի կողմէն կ'ըլլայ որ անոնք ալ ֆիլէմէնիկներուն պէս Ղաբանի կողմէնը առուտուր ընեն :

ԱՒՍՏԻՆԱ : Սահմանադրական հրահանգին շատ գաւառները գտնուող հրեայները մասնաւոր ընկերութիւններ բաղկացնելու վրայ են : Եւրոպայի ընկերութիւններուն անգամ գրուողները իրենց խոստմամբ կը պարտաւորին ամէն տեսակ առուտուրէ ձեռք քաշել , (որ ուրիշ երկիրներ իրենց սովորական գործերն են) . և երկրագործութեան պարագայի Եւրոպայի ընկերութեամբ յիշեալ ընկերութիւնը ընդարձակ գետններ կը գնէ կամ վարձքով կը բռնէ , որ ետքը կտոր կտոր պիտի բաժնուին ընկերներուն :

— Եւրոպայի կայսրը երբ Բրուսիայի թագաւորին եղած պատահմունքը լսեց , Վերսալի կամ սըյատկապէս գետնային իրկից Պէռլին , վտանգէն ազատելուն վրայ կայսեր ուրախակցութիւնը յայտնելու համար :

— Շուարթ Շեմպերի իշխանը Եւրոպայի կայսերական կառավարութեան կողմէն Վերսալ

չնայ և ուստաց կայսեր հետ և ուրիշ տէրութեանց հետ եկող պատգամաւորներուն հետ տեսնուելէն ետքը առանց երկար ժամանակ հոն կենալու ետ դարձաւ , և յունիսի 1ին առուտանց Վիեննա մտնելուն պէս ուղղակի կայսեր հետ տեսնուելու գնաց , կայսրը այս տեսնութենէս ետքը , ինքն անձամբ ծամբայ ելաւ Վերսալ երթալու ուր յունիսի 2ին հասաւ . ծամբայ ելած օրը Բերլին Կենտրոն քաղաքէն անցնելիքէն Բոլոնիէն ետքը մաճառներուն աղբապետութիւնը ընող Կեորիէն կայսեր հետ տեսնուելու ուղեց , և կայսրն ալ սիրով ընդունեց . քովինները Կեորիէն շատ հիւանդի պէս տեսան :

— Եւրոպայի քաղաքը սուրբ Պետրոսի անուանով թաղը որուն բնակիչները բոլորն ալ գրեթէ աղքատ մարդիկ են , մէկ տան մը բոլոր բնակիչները քօլէռա հիւանդութենէ բռնուեցան և մեռան . շատերը քոյցախով պատրաստուած կերակուր ուտելէն ետքը այս հիւանդութեան բռնուեցան : Ստոնի կրնայ ալ կարծուի որ քոյցախը պղնձ աւանի մէջ դրուած ըլլալով ասոց քօլէռային պատճառ պղնձին ժանգը եղած ըլլայ :

Բայց ասով Եւրոպայի մէջ բուն քօլէռա չի կայ ըսել չի հասկցուիր . մայիսի 19—26 այս հիւանդութեան բռնուողներուն համարները 156 հոգի է . որոնցմէ միայն 19 հոգին բժշկեցան . 68ը մեռան և 69 տակաւին բժշկի ձեռք են . գիւղերուն մէջ ալ քօլէռան շատ ջարդ կ'ընէ կոր :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Պառլամենտի քաղաքը պահելու համար հոն կեցող Բրուսիայի և Եւրոպայի զօրք անցածները հրազենքով պատերազմական կրթութիւն մը ըրին : Ինկիլ ֆուսնաղի զօրքը՝ որ այդ զինուորներուն հոն կենալը չեն ուզեր , համբաւ հանեցին , որպէս թէ այն կրթութեան մէջ աւագրիայի զինուորները բրուսիացուց դէմ իրօք պատերազմի պէս վրանին կապարեայ գնդակով լեցուած հրացան պարպած են : Օրոտանքն այն է որ այս սուտ խօսքին բրուսիայի զօրքն ալ հաւատացին , որ այն կրթութեան մէջ գտնուած էին , և սուտ ըլլալը գիտնալու էին . ուստի որ տեղ որ աւագրիայի և բրուսիայի զօրք իրարու կը պատահէին նէ՝ իրարու հետ կռիւի մը կը բռնուէին , որ խօսքով կ'սկընէր , գործքով կը լմնենար : Պառլամենտի զօրքն ալ աւագրիացուց հետ խառնուեցան Բրուսիայի դէմ . որով բանը գէշուաւ : Տեղացի տաճկական ճիւղի հաւաքի լրագիրը կ'ըսէ որ , քաղաքին հանգարտութիւնը կ'ըլլայ երբ որ կամ բրուսիայի կամ աւագրիայի զօրքը Պառլամենտէն ետ քաշուին . բայց այն է բանը , թէ այս տէրութեանց որը իր զօրքը անկէջ ետ քաշելու կը հաճի : Գերմանական զաշնակցութեան ընդհանուր համագործակցութիւնը հիմայ Պառլամենտի մէջ է : Եւրոպայի աչքը հին իրաւունքը քաղեցը ներքով ժողովքի նախագահութիւնը մինակ իրեն անպահանջել է . Բրուսիային միտքն այն է որ՝ Եւրոպայի հին իրաւունքը բոլորովին չի կրնայ վերցնել նէ՝ գտնէ կէսը իրեն քաշէ , անոր հետ փոխ ի փոխը նախագահութիւն ընելով : Տակաւին այս բանը չորոշուած , երկու կողմն ալ զինուորական պատրաստութեանց աղբեցութիւնով իր խօսքը քաղեցուցնելու յայտնեցած ատենը չի կարծուիր որ երկուքին մէկը հաճի իր զօրքը անկէջ ետ քաշելու . կամ երկուքը մէկէն ետ քաշելու կ'ըլլան , Պառլամենտի կառավարութեան զօրացը յանձնելով քաղաքին պահպանութիւնը , կամ աղէկ գէշ՝ ասանկ կը մնան :

ԲՐՈՒՍԻԱ : Թագաւորը զարնողը բռնուելէն ետքը օրագրիները պատմեցին որ բժիշկը քննէր և ի պաշտօնէ տեղեկութիւն տուեր է կառավարութեան որ Սեփեթիկէն խնդի է . և այս բժիշկին առանկ ալ կը գրէին . որ է Պ . Գաւաք : Սենք ալ անոնցմէ ատենով լրագրոյ մէջ գրեցինք : Պ . Գաւաքէն ասիկայ օրագրիներուն մէջ կարդալով՝ Ռեֆօմալիստ օրագրին հետաւեալ տոմարները կը իրկէ աղաւելով որ տպագրութեամբ հրատարակէ :

« Կարծեմ ինձի պարտականութիւն է ծանուցանել , քաղաքին (Պէռլին) օրագրիներուն հրատարակած մէկ լուրը հրեքելու համար , որ Սեփեթիկէն բժշկական կերպով քննութեան առնելու գործ մը յանձնուած չէ ինձի , որ քրեական յանցանքի պարտաւոր գտնուած է . ուստի անոր ինչպէս ըլլալուն վրայ ալ մարդու տեղեկութիւն տալու պարտաւորած չեմ » :

Պէռլին , 27 մայիս . 1850 . Պառլամենտի Բժիշկ :

— Տանիմառքայի հետ Բրուսիայի կռիւն դա-
դարեցնելու համար բռնուած ճամբաները ան-
պտուղ եղան : Պէտքն և Բոյստամ քաղաքները կը-
նիկ մարդիկ ընկերութեամբ մէկ պատերազմական
նաւ մը ծախու առնելու համար իրենց մէջ ստակ
ժողովելու եղան . և արքայազուն Լյուպէրգ իշխա-
նին առաջարկելով որոշեցին որ Հօնէր (Հ. քու-
նա) ըստած տեսակէն ըլլայ առնելու նաւերնին .
որ յունիսի մէջ շինուելու պիտի սկստի : Հէնքը և
ամէն պիտոյքը մէկ տեղ առնելով՝ ծախքը 32,000
Բրուսիայի թալէր կը հասնի . որ կ'ընէ 736,000 ռու-
սուշ . պատերազմի վերաբերեալ նաւերը կառա-
վարութիւնը պիտի հոգայ : Լյուս ընկերութիւնը
երկու տարի է որ կայ , Տանիմառքայի կռիւին ըս-
կըսած ատենէն . և մինչև հիմա 22,000 թալէր ժող-
ված է . մնացած 10,000 թալէր ալ ժողովելու յոյս
ունի ընկերութիւնը : Նորէն պարգև տալով :

— Կառավարութիւնը մայիս 26 ին առտուան
ժամ 4 ին (ըստ մեզ ժամ 9 1/2) քառասուն հոգիի
չափ մարդոց տուն կոխել տուաւ , որ ամենքն ալ՝
արուեստաւորներէ բաղկացած մասնաւոր ընկե-
րութիւններու անդամներ էին : Կըսուի որ՝ այս
ճամբով շատ կարեւոր բաներ իմացուեցան . որով
կը հասկըցուի որ այս արուեստաւորներու ընկե-
րութիւնները և ուրիշ գաղտնի ընկերութիւննե-
րը թէ իրարու հետ և թէ ուրիշ երկիրներ գլու-
նուած գաղտնի ընկերութեանց հետ հաղորդակ-
ցութիւն ունին եղեր , և ամենուն ալ նպատակը
է թէ մասնաւոր արուեստական կամ ուրիշ կերպ
բան մը , այլ կառավարութեան և քաղաքականու-
թեան վերաբերեալ է եղեր :

Ընկէց երկու ժամ ետքը՝ իւրեկայի անունով
ճանցուած ընկերութեան գործակալներուն տու-
ները կոխեցին . և ինչ թուղթ գտան նէ վերցու-
ցին : Լյուս առիթով իւրեկայի օրագրին հրատա-
րակիչն ալ բանսը վերցուցին : Հատ մարդիկ վիս-
յութիւն տուին որ Սէֆէլտէ ռամկապետուէ
կուսակիցներուն ըրած ժողովներուն մէջ յաճախ
կը գտնուի եղեր : Լյուս վրայ կ'ըսուի որ տէրուէ
դաշտօնէից խորհրդարանը որոշած է որ բոլոր ար-
ուեստաւորաց ընկերութիւնները յորուէ :

— Թագաւորին վերջին վեճակը աղէկի դար-
ձած է . բայց յունիսի 2 ին ալ ոտքին մեծ մատին
կրայ մէկ սաստիկ ցաւ մը իմացաւ . մինչև 12 ժամ
մատը ուռեցաւ , և ցաւը չէր դադարէր : 3 ին
ցաւը սաստկացաւ , բայց 4 ին կամաց կամաց կըտ-
րելու սկսաւ :

— Բրուսիան զինուորական պատրաստութիւններ
կ'ըլլայ , որոնց մեծութիւնը ամէն մարդ կը զար-
մացնէ մանաւանդ անոր համար որ՝ որի դէմ ել-
լէքը յայտնի չէ . Թագաւորական դիւանէն ելած
հրամանագիրը այս զինուորական պատրաստուեց
պատճառ կը յընդնէ , հարաւային կամ արեւմտ-
եան կողմէն Թագաւորութեան վրայ յարձակելու
թշնամիներուն դէմ դնելու . Բրուսիայի հարաւ-
ային կողմն է Լաւրիա , և արեւմտեան կողմը
Յոանսա . ետքը նոյն հրամանագիրը ընդհանուր
Բերմանիայի հիմնական վեճակին վրայ կը խօսի .
որ տակաւին կախ մնացած է Բրուսիան ու Լաւ-
րիան չի կրնալ միաբանելուն համար :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ : Հատ խեղճ է այս Թագաւորու-
թեան վեճակը : Ենուանի Բուսովաս աւագակը
բռնուեցաւ . դատաստանը տեսնուեցաւ . և մահ-
ուան վճիռն ալ ՚ի գործ դրուեցաւ : Լյուս բըւ-
նուելուն առաջին անգամը չէր . բայց ամէն ան-
գամին իրեն կընակ գտնելով յանցանքը կը ներ-
ուէր և ինք թող կը արուէր : Օ ինուորութենէ
գող եղած է . կինը մեռցուց , բռնուեցաւ և թող
արուեցաւ . ետքը մէկ ընկերի մը հետ մէկ տեղ
բռնուեցաւ բանտը դրուեցաւ . ստիկայ իր ընկե-
րը պատուհանէն վար նետեց մեռցուց , որ մէջեր-
դին եղածը գաղտուկ մնայ . այն անգամ ալ չէ թէ
իայն ազատեցաւ , այլ իբրև հաւատարիմ և բա-
րեջան մարդ Լամիա քաղաքին բանտերուն տե-
սուէ գրուեցաւ : Լյուսի մարդ մը պաշտօնի ալ
գնելու հարկադրուինէ , տէրութիւնը՝ նախարա-
րոյց մէջ ինչ միաբանութիւն ըլլալը և տէրուէ
ինչ ուժ ունենալը դիւրաւ կը հասկըցուի :

ԱՄԵՐԻԿԱ : Ինչպէս որ առաջ ըսինք , խելմը բաղ-
դախնդիր մարդիկ Բուզա կղզին սպանիացուց ձեռ-
քէն առնելու պատրաստուի կը տեսնէին . ասոնք
ուժը կամ տաքը հաղար հոգի Լ օբէղ անուն սպա-
նիացի մը իրենց զօրապետ ունենալով մայիս 5 ին
Կուլմէ (Օրէանէն ճամբայ ելան . նաւերը ամե-

նը մէկէն երթային նէ՝ տեսնողներուն կասկած կ'ի-
նար , ուստի այնպէս ճամբուն դրուեցաւ որ ա-
մէն մէկ նաւ զատ ճամբայ բռնէ , և Բինի ըսու-
ած կղզին առաջը իրար գտնեն , մայիսի 25 եր-
րորդ օրն ալ Բուզա կղզին ցամաքը ելելու որո-
շած էին . այս պատրաստութիւնները անանկ գաղ-

տուկ եղան որ՝ Կուլմէ (Օրէան) նստող Ապանիայի
հիւպատոսը ասոնք ճամբայ ելելը մայիսի 10 ին ի-
մացաւ . հիւսիսային Լմերիկայի միացեալ նահան-
գաց կառավարութիւնը ամէն տեղ հրաման հանեց ,
որ ասոնց նաւերէն ուր տեղ տեսնուին նէ իբրև
գերի բռնուին :

Արշալոյս արարատեան պատուական լրագիրը
հետեւեալ ցաւալի լուրը կուտայ :

« Սեփ տրտմութեամբ և ցաւօք որսի իմա-
ցանք թէ սուրբ Երուսաղէմի Պատրիարք ամե-
նապատիւ սրբազան Տ. Կիրակոս սրբեպիսկոպո-
սը՝ քանի մը օր հիւանդութենէ ետեւ՝ առ Լյու-
սուած փոխուեր է մայիսի 24 ին գիշերը՝ անմիտ-
ութար տրտմութեան մէջ ձգելով զգոյր միաբա-
նութիւնը . և հետեւեալ օրը մեծ փառաւորու-
թեամբ կատարուեր է անոր յուղարկաւորութե-
հանդէսը սուրբ պաատարագէն ետեւ . որ մատուց-
ուեր է վն հանգստեան լուսաւորեալ հոգւոյն » :

ԾԱՆՈՒ ՅՈՒՄ

Ամալիայի Կոլոն-Եօլը ծովէն իջնէ 390 կանգոն ար-
ա մը կայ ծախո . մէջն ունի սառնիճ և ջրհոր և քարո-
նիք մահաւն . առնողը ինչ որ ուզէ՝ Ելլայ նէ՝ Բաւախն մե-
ծո-Լեմաթ Կոն շինէն Երջ Կիւ մը Կիւ ալ պարտէն հա-
մար ինչայ Եվելլէն Լ-Ելլէ Կոնստանտնուպօլս լարշէն Լ-
լէ Կալայ խաւը հաւընի Պ . (Յոյիքին հեթ ինչայ Եօլի) :

Պէյ Կոլ Գիւլը Կալայ Կիւն ըստած Լալը Կիւլիքի
Պ . Սինանին Կոնը ծախո է : Լյու Կանը ամբողջ Կիւն է
Կալար Կիւլ Կարիւր Կանգոն , որոն Երիւ Կարիւր Կան-
Գոնը Կանը շինէն Բաւաթ է . Կալայ Կալար Երիւ Կարիւր
Կանգոնը Կանը շինէն Կիւլը և Երիւ իջնէ պարած էն .

որով ինչ հասկըցուի ինչ զարմալ Կիւլ Ելլէ : Տոնն ունի
Կիւլ Կիւլի , ջրհոր . և Կան մը Կիւլ Կիւլ Կիւլ Կարիւր
Կար Կանը : Տեաք Կալար Կան և Կիւլ Կալայ է : Ուլ-
լէ Կան Կիւլը Կիւլ Կիւլի . որոն Կանը ինչ Կիւլ Կիւլ
Կիւլ է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Զ

ԼԻԱԳՐՈՒՄ

Պրոֆեսոր (Յովնանի)

Չամուշեան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒ ՊՕԼԻՍ

ԻՏՊԱԼԱՆԻ ԵՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻԿԵՆՏԻՍԵԱՆ

Ի ՎԵՐԻՐ ԻԼԵՆ